

שלמה סקל ז"ל

1987-1943

אלפים ליוו למנוחות את שלמה סקל שנרצח בעזה

מאת אשר שילוני, כתבנו בחולון

אתה עצמך היית פרה, ועתה שמים פרחים על קברך" — זעקה בתו של שלמה סקל, שחזב אתמול אתר ההצהרים למנוחות בבית העלמין בחולון, כשאלו צועדים אחרי ארונו.

סקל, בן 37, נרצח ב-3 אפריל, כשנסע ברכבת מנתניה לנתניה. הוא נרצח על ידי פלמ"ח, ונחשב למנוח. הוא נשוי ואב לשלושה ילדים.

הממשלה, ספר לנופל השר הרב יצחק פריץ, בלי להזכיר במפורש את שמו של סקל, אמר הרב פריץ, שיש לשקול מחדש הטלת עונשים על חמוסים יותר על מרצחים ודוניים. דברי השר שוטטו בצעקות: "רק מוות!"

הם העירייה, עו"ד חיים שרון, אמר בהספרו, שאין ריבוי לחיות בשל שכן מלחמה תגרום רק הרג רב לשיי... מלויים התפרצויות-כאב... אחיו של הנרצח, דרשו שיאפש...

יחידתו של שלמה סקל - שנרצח בעזה - החלה שרות מילואים בעיר

מאת ראובן מדינאי

במסגרת הצבאי של "האיי" פעול נמני כימים האחרונים יחידת המילואים שבה שירת רב סגל שלמה סקל יצא לרצועת עזה לשירות מילואים בעזה. יצא לרצועת עזה היה אחד האחרונים שבישרו את החליט האוניברסיטה שלמה סקל נרצח בעזה ב-4 בדצמבר 1987, בעת ששהה בעיר במסגרת עבודתו כסגן מפקד "מטה" סקל שירת כחייל לוחם ביחידת שייח.

אלמוני חקע סכין בעורפו של סקל, שלף אותה החוצה ונמלט

שלמה סקל שהגיע אתמול לעזה לצורך עסקיו נרצח ליד חנות במיכר פלסטין. הוא נפל שנתת רם

רצח כנוח

רוצים לנקום, אבל במי?

דודו טליתיים שני בלמים סקל, שפרצה בעזה בחודש דצמבר. סיום נפדת ולימים שני ימי נבסוקם. זה כחם ייטשו רן סמיר, אמר לטוב על הבטחה. בחולמנו רחמי זכור את טעמי רן קרן אחרי הנצחה של דודי ב-1985 (הנבסוק אחר)

מלמעלה לשמאל: דודו טליתיים, דודו סמיר, דודו רן קרן, דודו רן סמיר. למטה: דודו רן קרן, דודו רן סמיר, דודו רן קרן, דודו רן סמיר.

דובי (שלמה) סקל, ז"ל דבי פרידה

דובי סקלנו כואבים ודואבים על מותך גידום עת. השארת אותנו המומים בחילוקך מאיתנו באופן כה טראגי. חבר טוב ואחד היית לכולנו. בדרךך השקט, הנצנית והמתייבת הקרות נועם ורעיקה על כל סביבתך. נשמרתך ורעונך להשקין שלום בין אדם לחברו, היו לשם דבר - ידעת להעניק מהם למולנו בפשטות ובתבונה. תקדם האישי שלך שבה את ליבם של ידידים ורעים בחברה ובקרוב לקורותינו. בחברתך הצטרפת בגיל 26, לאחר שדווקא הצבאי איננו נדלת בשקט 25 שנה ובעינינו היית, תחיה תמיד, חלק בלתי נפרד מחברתך. משפחתך - מלכה והילדים, הם משפחתנו ואנו מבטיחים לך לשמור עליהם ולדאוג לשלומם. ברוח הצוואה הבלתי חשוארת לנו, נמשיך להונך את משפחתך ותהי או לך מצבת זכרון.

דובי חברנו - ימי נבדך ברוך.

שלמה סקל נרצח בעזה מדקירות בעורך

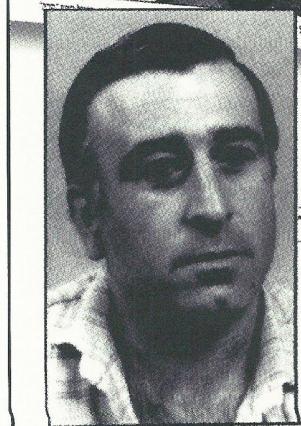

סקל נבסם להונת לרכבו ייטשו, וכשהוא לרכבו חשואר

הוא נרצח על ידי פלסטינים. הוא נרצח על ידי פלסטינים. הוא נרצח על ידי פלסטינים.

הידידים רחמו לבית סקל
היה אדם טוב, חכם, נדיב, ונשוי. הוא נרצח על ידי פלסטינים. הוא נרצח על ידי פלסטינים.

3 שנים לאינתיפאדה

דקירות למוות של שלמה סקל, בעזה, סימנה בעצם את תחילת האינתיפאדה

גם משפחת סקל לא שנאה ערבים לפני הרצח

חלפו להן שנים מאז הירצחו של דובי סקל, ואני נושא עמי את צער השתיקה. במשך כל השנים האלה ידענו כי המשפחה מצפה מאתנו לציין את זכרו של סקל. ההתלבטות הייתה קשה, כי ידענו שלטגור מעגל אין די בכתיבה. ובכל זאת, החלטנו לנסות להביע במילים צנועות את תחושותינו, וברור לנו, שכל מה שנכתוב לא יוכל לסכם אלא מעט מחייו ומדמותו של דובי, החבר ר"האבא" של כולנו.

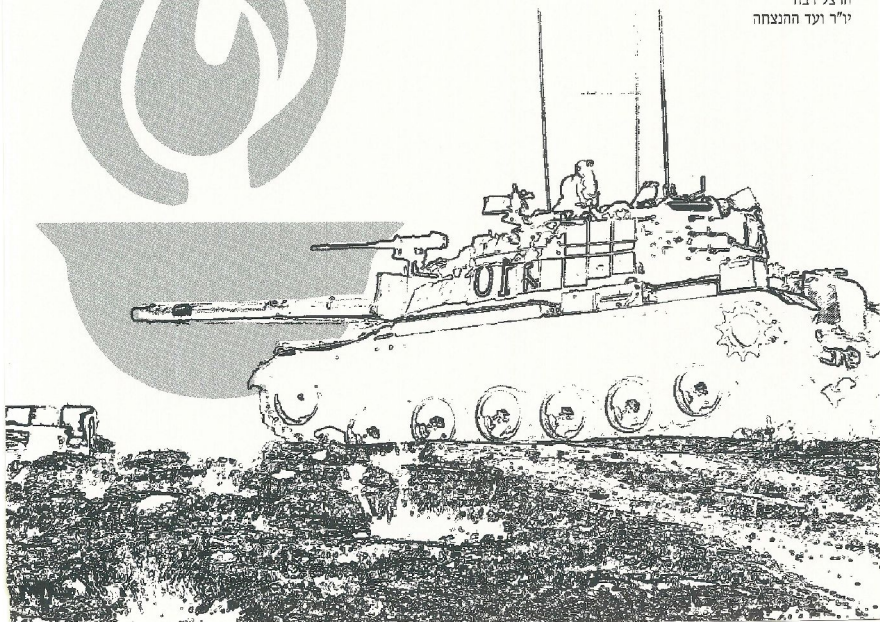
נחבר טוב של סקל, מאז מלחמת יום הכיפורים, היה לי קשה לשבת לכתוב עליו. כל הזמן עלו בזיכרוני המילים הפשוטות שסקל נהג לומר: "אל תדאגו! הכול יהיה בסדרו!" מילים אלה שמעונו מפיו תמיד.

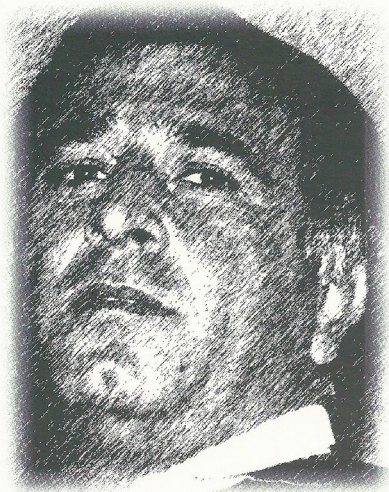
מסקל למדנו שהאמונה במשהו עוזרת לנו לעגן אותנו, לבסס אותנו כבני אדם. למדנו שהכנות הכרחית ליושר אינטלקטואלי וכל מה שאינו נכון ואמיתי לא ישתלם בסופו של דבר. למדנו שעל המוח לשלוט, אך ההנאה מקורה בלב. למדנו שאי-אפשר ל"כבוש" את האושר, אבל כשנהיה ראויים לו הוא יגיע, למדנו שלהנהיג יכולים רק אלה שלמדו קודם לכן לציית. למדנו שכל יום ניוון מן האתמול, והמחר גם הוא יום.

למדנו, כי אם נדע את אלה, נבין שהעתיד יכתב על פי הזיכרון של האתמול. נדע שאין לגנוז את הכאב, כי גם הוא חלק מאתנו.

זכרו של סקל מהדהד בין פתחי האוהלים וליר הטנקים המאובקים, בין האבנים ועשן הצמיגים, ורק הרחובות עוד מחייכים. אם נמצא אי-שם אור בערבים, אולי עור נשמע שיר ישן נושן: "אל תדאגו, יהיה בסדרו" ולי, רק סוד קטן נשאר בלב, סוד חורט רק לי לבד, כי די לי לכאוב על חברים.

הרצל רבה
י"ר ועד ההנצחה

שלמה סקל נולד ב-5.7.43 בבית הוריו בדמשק, סוריה. הוא עלה לארץ בשנת 1944, יחד עם אמו ושני דודיו. בחשאי יצאו מסוריה וחצו את הגבול ברגל לישראל. הגיעו לקיבוץ חולתה, ומשם עברו לקיבוץ משמרות. כאן נקלט שלמה בחבורת הילדים של הגן. בשנת 1947 עברה המשפחה להתגורר בתל אביב.

שלמה היה הבן הבכור להוריו - משה ז"ל וחמדה תבל"א - ואחריו נולדו עוד שני אחים - שמעון וחיים.

כשהיה שלמה כבן 17 התלו חבריו לקרוא לו "דובי", כי היה לו גוף שמנמן כשל דוב. שם זה דבק בו ורבים מחבריו הכירוהו רק בשם זה.

בשנת 1960, לאחר שסיים את לימודיו בתיכון ע"ש מקס פיין, התגייס שלמה לצה"ל. בשנת 1967 השתתף במלחמת ששת הימים, בשנת 1973 השתתף במלחמת יום כיפור, וב-1982 השתתף במלחמת של"ג, ולאחר מכן השתתף בכמה פעילויות מבצעיות.

בשנת 1965 נשא שלמה לאישה את מלכה

ונולדו להם שלושה ילדים:

חמדה - ילידת 1966

משה - יליד 1970

שמוליק - יליד 1976

שלמה סקל (דובי) נרצח ב-6 בדצמבר 1987, בכיכר פלסטין בעזה, בימים הראשונים של האינתיפאדה. ביום 8.12.87 הוא הובא לקבורה בבית העלמין בחולון, בחלקה לנפגעי פעולות האיבה.

יהי זכרו ברוך!

בואי נצא שוב לחצות אותם הלכנו,
אל ספסלי האהובים בן העיר,
אולי נפגוש עוד בפנים אשר שכחנו,
אולי נשמע עוד פחדש אותו השיר.

בחלופות ההם על הספסל הקר
בחלופות ההם נרדים את עברנו,
עד שיום אחד, גבוה ומוכר
יפול שוב כנשיקות על צווארנו.

אני נושא עמי / י. אורלנד

אני נושא עמי את עזר השתיקה,
את נוף האלם ששרפנו אז מפחד
הלא אמרת אלי, העיר כל כך ריקה,
הלא אמרת אלי, נשתוק פעם ביחד.

בחלופי קפלו כבר שושני הנוחם
בחלופי נסתם חוון הערובים,
רק הרחובות עוד מתייכים כמלוא הרוחם
אל כל אשנב פועת באור הערבים.

"הרבה ערבים אהבו אותו"

שלמה סקל השאיר אחרי
אישה ושלושה ילדים.
במסגרת עבודתו בייקר
בעזה. "הוא לא האמין
שאחד מהם ידרוג אותו"

ליאת תימור

כוח-17: אנחנו הרגנו. הוא היה איש מוסד

מח' 17, יודעת עילית של ארבת פחה, לקח על
עצמו אתמול אחריות לרצח הישראלי בכיכר פלש
ת"ן בעזה. "מרוכב בסוכן של המוסד" הודיע
אלמוני שהודהה כדובר כח' 17, בשחת מלפון
למסכות והודיעת הצופתית כירושלים. "דיני
תשיג כל מינו ישראל" וכל איש מודיעין, בכל
מקום וכל זמן, תסדך.
שני ארגונים פלשתינאים אחרים, של ג'וד'
הבש ושל אברמסוה, נטלו אתמול במדמש אחריות
לפיגוע במכתתיו של ח"כ לדימן ליד העירייה
החול-האדגון של חמש טען, שהפיגוע מצדן 20
שנה לייסוד הארגן.

גיא מברד

מלטיק" מה 20 שנה כצבא שיה
כלום כשריו. הוא השת
שלושה ילדים. ה
כצאי נישאה לא
גיים ובו שמקורו לא
ברזבו סימוך גלר
מלא אתמול בני מש
כנים. לבית נבנסה
לפני כמה חודשים.
לחנן את זבת", אמר חמ
לכאב על מותו התלוה
שוקי לוי סיפר: "שרי
נוטע אל הקלינסטים הער
זה ארבו איתו בליכך נתנו
אבל מה זה עזר לו, שם מ
מתו". חבר אבדו: "ערבי יכול
בחילוק וכולם לא יקרה לו.
הודי בעזה זה המסך שלי.
היה אולי תמים. היו הרבה ער
שאובו אותו ולא היה מסוגל להא
שיום אחר, אחד מהם ידרוג אותו."

"בנוסף נחתי לו את האסדת ביד,
ואמרתיו לו להודור. הוא אמר לי יהיה
בסדר. איה כבודי? בסתה אתמול
אישתו של שלמה סקל, הסוכן של
"כח"ר מלטיק" שרצה בעזה.
"כששמעתי ב'ערב חרש' שסוכן
ראשי נרצח, ידעתי מיד שזה הוא.
בשעה שסוכנים באו להודיע לי ג'וד'
שתי אתם. לא רצתי לשמוע אתם
אמרים לי את זה".
סקל שימש כסוכן ב'כ"ר

את דובי הכרתי בגיל צעיר, כשהיינו נערים צעירים וכל מחשבותינו היו בריקודים ובבנות. דובי ידע לרקוד ולשמוח עם כל החברה,
וכולם סיבנו מחאו כפיים. דובי היה חייכן ורגשן, וכל החברים אהבו אותו.

שנים חלפו וכל אחד מאתנו הלך לדרך, אבל המשכנו להיות בקשר חברי.
המשכנו להיפגש ולהחליף זיכרונות מן האתמול המשותף וחוויות מן הצבא או מן החיים האורחיים שלנו.
המפגשים האלה תמיד היו מרגשים וחיוקו עוד יותר את הקשר ביננו. עד... שיום אחד הונף רגזן ושם קץ לחייו של דובי, החבר הטוב שלי.
החברות שהתחילה בנעורינו נקטעה.

דובי, אתה יושב עכשיו במרומים, ואני איני יודע מה לספר לך, ואיני יודע מה אתה רוצה לספר לי...

יעחק חנון, חברך

לאן נעלמת לנו חבר
השארת אותנו בערפל.
השחקים בוכים.

האם לא ידעת כי מלמעלה
לא שבים.
ויש שם חברים.

מנגד ראינו גדוד של ילדים,
שיצאו למלחמות ואנו חורגו בדאבות.
ועתה נשארה רק תפילה בלב,
שנישאר חיים.

אולי תופיע פעם בחלום, חבר
ספר לנו איך זה שם.
טוב או רע - או סתם. תכל על הזמן.

ספר לנו חבר: את מי פגשתו
האם החברים מהגדוד איתך! ראית את דני או חנו
או את מפקד הטנק שהיה כוונ?

מסור להם שלום.
אנחנו כאן.

כאן אצלו - לא משעמם חבר,
ולבטח אתה מופתע שעדיין מצטרפים אליך
עוד בריקים.
אנחנו כואבים!

כתוב חבר ביומן הזיכרונות, כי אם ניפגש נחליף שם חוויות ...
כאן למטה סוללים כביש ובוניים רחוב,
שמש ויוקדת ולפעמים דואבת...
אנחנו נזכור,

בקיצור חבר, בשמי ובשם כל הקבוצה שמור על עצמך.

על הדרך / חיים חפר

על הדרך, על הדרך,
נערה בדד עפדה.
כא חיל, הושיט לה פרח
ונשק לה בחמדה.
על הדרך, על הדרך, נערה בדד עפדה.

הוא זמר לה עשור - את חכי ואחור,
וענה לו קולה: לה-לה-לה....

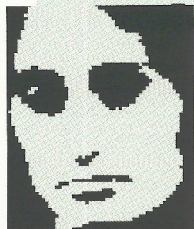
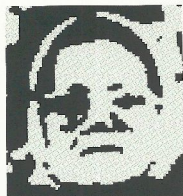
אל הדרך, אל הדרך,
החיל הפשיק לעד.
נערה קטנה כל ערב
לו הפתינה בדפנות.
אל הדרך, אל הדרך, החיל הפשיק לעד.

אן תלך, חיל! כבר הפרח נכל....
ועצבות בקולה: לה-לה-לה....

פן הדרך, פן הדרך,
החיל שב וחור.
כשפס עבת וחור
הוא קרב אל הכור.
פן הדרך, פן הדרך, החיל שב וחור.

היא עפדה נונה, ולידה בן-אונה,
הוא זמר את קולה: לה-לה-לה....

דובי היקר,

קשה לברר עליך בלשון עבר
למרות הזמן הרב שעבר.
אתה שאהבת לעזור לכולם
ואהבת האדם הייתה אצלך בדם.

"חולה" על ילדים ועל משפחה,
אוהב פרחים, טבע וצמחים
וכל תכליתך בחיים
לעזור לאחרים.

צחוקך המלכב יחד עם כל הטוב שבלב
היו הסימן וההוכחה שלכל אחד אתה מתקרב.

בן ואח מסור, בעל אוהב ודואג,
אב נפלא מעריך ותומך.
כי הדאגה ותשומת הלב
היו בשבילך ערך עליון.

ולא נשכח את גאוותך ביחידת המילואים,
אותם חבר'ה שאהבת ללא מעצורים,
גדר השריון - חבר'ה נבונים ורציניים.

את תפקידך בגדוד
עשית תמיד מתוך מסירות ואהבה.
כל צו מילואים מילא אותך תחושה
שאתה חייב להתייצב, ויהי מה!

לעבודה הקדשת את חיך, תרתי משמע,
ואת התפקיד ביצעת עם כל הנשמה.
לא ידעת ליאות, ובקושי יצאת לחופשה,
ועל משמרתך גם מצאת את מותך.

זכרך יישאר לעד בקרב כולנו.

אושרי
וההבriers

דובי היה גדול ממני רק במעט. הפרש הגילים בינינו היה קטן ובשנות הילדות הייתה בינינו הבנה מלאה. אני הערכתני את דובי וכיבדתי אותו מאוד. הוא שימש לי דוגמה בכל התחומים. כשהיה משהו שהציק לי, או כשהייתי צריך משהו, תמיד ידעתי שאני יכול לפנות אליו ולשמוע מילה טובה ממנו. הוא היה אחי וחברי, אבל היה גם היועץ שלי. תמיד הייתי קשור אליו.

כאשר למדנו יחד בבית הספר היסודי, מנהל בית הספר וסגנו היו אומרים לי תמיד:
"קח דוגמה מאחריך! מתי תהיה בן אדם כמוהו?"

אחרי שדובי התגייס ועבר קורס מ"כים בהצלחה, הייתי מתגאה בו בפני חבריי, שחלק מהם שירתו אתו בצבא. אלה מביניהם שהיו חניכו היו מבקשים ממני שאדבר אתו למענם. וכשהייתי מבקש משהו ממנו, הוא מעולם לא סירב לי. תמיד היה אומר: "אל תדאג, יהיה בסדר!"

לדובי היה לב רגיש. בחייו הוא לא הויק לאיש. תמיד אהב לעזור לכולם. הוא היה ה"כתר" של המשפחה שלנו, ואנו איבדנו את הכתר הזה. האבדה קשה לכולנו, וגם היום, כשאני יושב ומעלה זכרים לזכרו, עדיין קשה לי להשלים עם האבדה הזאת. הדמעות ממלאות את עיניי ואיני יכול להמשיך לכתוב...

שמעון סקל, האב

משפחה סקל

כפו צמח בר / רחל שפירא

עמר אני אהיה לה רחוקה,
אל תחפשו אותי.
מי שידע למחול -
ימחל לי על אהבתך.
האמן ישיקט הכל -
אני הולכת לדרכי.
זה שאהב אותי ישוב לשדותיכם
מן המזרח.
והוא יבין - אני חייתי בניכם
כפו צמח בר.

אני רוצה לפקות את עיני.
לצמוח לאטי.
הרביתי לחלום -

החלופות טרפו אותי.
רציתי לנחם - אבל פרצה בי תשוקתי.
היה מקסם - לילות, היתה גם סערה
טרויטית.
אני יודעת, שהדליקה אש זרה
את לילותי.

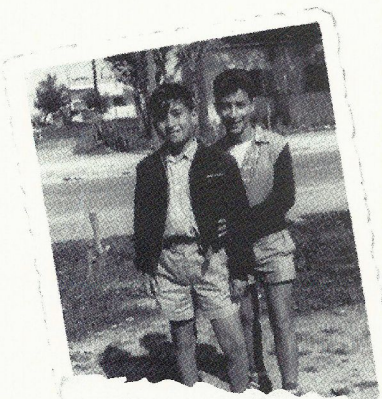
היו, היו ערבי נענעעים.
היו ימים טרויטים.
היה כאב חבוני
ורגעים מכושפים.
אני אזכור מנט,
מעט זדים בכתפי.
אני אהיה לכל חולף בשדותיכם,
לסוד נסתר.
היו שלום, אני חייתי בניכם
כפו צמח בר.

אונק / אורי אסף

אונק, מכרתי כך לעת ערבית,
אונק, שקעה חכה כמו תמיד.
ראשי פרחים הפכו צהוב לארנבן,
סיפרו שבועת לבי לענינים:
על גביע פיך אהי פרפר - פרפר קטן
רוחף בין השושנים.

אונק, ביותך הקטן שכן עול הים,
אונק, היה שם עץ, פריו כדס,
צל ענפיו היה מסתור, ללב ביישן
ליד שלחש לך בין עלים:
על גביע פיך אהי פרפר - פרפר קטן
רוחף בין השושנים.

אונק, גלי הים הרסו ביותך,
אונק, רוחות קדים השכיחו שפך.
האגדות עזבו כבוד ענפי-הגן
רק סוד נשאר חרוט על הנענים:
על גביע פיך אהי פרפר - פרפר קטן
רוחף בין השושנים.

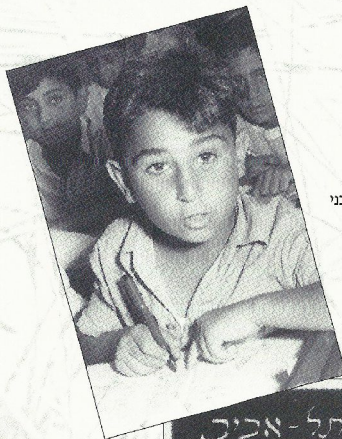

שלומי נולד בסוריה, והיה הנכד הראשון במשפחה שלנו. אין פלא אפוא שהיחס אליו היה מיוחד.
הוא היה ילד יפהפה, עדין ורגוע, מתנהג בנימוס ואוהב לעזור לכל אחד.

לא אשכח, שילדה אחד הוא לקח את שמירתו וכיסה בה את הגזול שקנינו לו. הוא לא הסתפק בכך,
וכשהרגיש שהגזול הפסיק לצייץ, הוא העיר את כולנו בבכי,
כדי לבקש מאתנו שנגנור לו להציל את חיי הגזול.

כשהיה שלמה בן שישה חודשים, התגייס אביו לצבא הצרפתי, ובאחת מחופשותיו מן הצבא,
הצלחנו להבריא אותו לארץ ישראל. כאשר היה שלומי בן שנה ושמונה חודשים
ברחנו כולנו מסוריה, והגענו גם אנחנו לארץ.

כשחלה אביו של שלומי, ונבצר ממנו לצאת לעבוד, היה זה שלומי שתמך בי,
גם כשהאמצעים שעמדו לרשותו היו דלים. לאחר מות האב, וכשבתו חמדה
הייתה בת שנתיים, שלומי המשיך לעמוד לימיני ולתת לי הרגשה של ביטחון.
היה בשלומי כל מה שאם יכולה לבקש ולאחל לעצמה. ועתה, קשה לי,
קשה לי מאוד, כי הבן היקר הזה כבר איננו אתי.

מה עליי לעשות ילדי,
כי זיכרוןך תרוט בזיכרוני.
כי לא שכחתי את הילדה
שבו כיסית את גזולך.
והיום איך עמי.
קניתי שמיכה לכסותך, בני,
כי מחדתי שתפסיק לצייץ.
הערתי את כולם בבכי,
כדי שנקום ונועק להציל את בני
אך לשווא הייתה זעקתי,
וממני נלקח גזולי.

אמן האוהבת

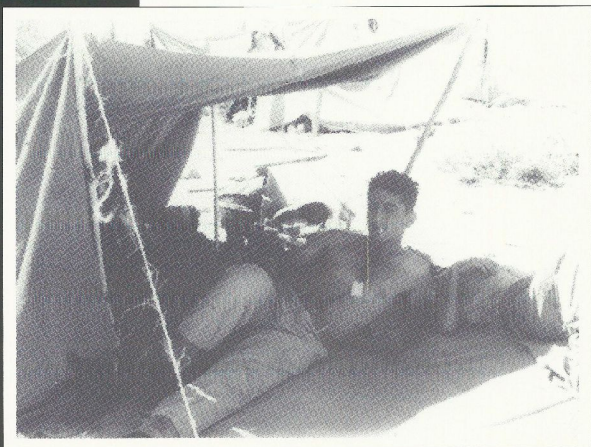
תפלה / שירי רחל

אם את חיי לא נתתי לעם,
לו ענוי אותי כפושך
יחלה את פני האל הנעים,
כמיתת בתו של יפתח.

ובבוא הברית לכרות את נופי -
לו קול גרונו יתערכ
בקולות רינה של אחים עיפים,
בשובם בשלום מן הקרב.

רוח ערב צוננת נשבה בפני,
רוח ערב אושה לי: "הבנוי, אחות..."

אנא סלה לעצביו אנא שא המשא
של שירי הבריס, של עיני הלאות,
והוספת להיות לי משען ופענ
והוספת להיות לי מתת נורה
עד הליל הקרב כאשר חזלון
יעצם את עיני כידו הקרה.

סקל טירון, 1961

דובי היה **אבא טוב** והיה **בעל טוב**. הוא היה **בן טוב**, **אח טוב** ו**חבר טוב**.

דובי נתן לכולם, שלא על מנת לקבל תמורה. הוא ידע ליצור קשר חם וסוחף עם כל אחד. ידע ליצור קשר אמין ואיכפתי. החברות שלו הייתה חברות אמת, ידידות שנמדדת בעיקר ברגעי משבר או בשעת צרה. - אל תדאגו, יהיה בסדר! - אלה היו מילות המפתח של דובי.

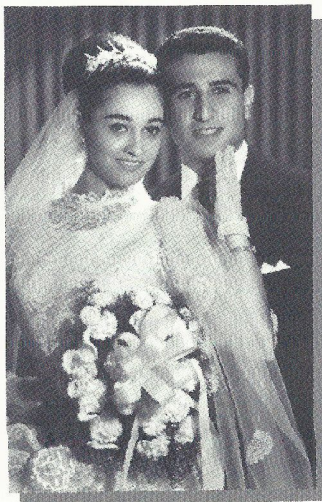
את דובי הכרתי שנתיים וחצי לפני הנשואים. שנה לאחר מכן כבר היינו הורים צעירים לחמדה, ובמשך השנים הצטרפו למשפחה משה ושמוליק. את רוב זמנו הקדיש דובי לעבודה ולפרנסת המשפחה המאושרת. הוא היה יוצא לעבודה וחוזר בדרך כלל בשעות שהילדים ישנים, אבל למרות הזמן המועט שנותר לו לבלות בחברתם ידע להעניק מעצמו אהבה, חום ודאגה, וידע לחנך בצורה מעוררת הערצה. ידענו תמיד שיש על מי לסמוך.

הוא אהב מאוד את חבריו, אהב את החבר'ה בגדוד, וציפה תמיד לצאת לשירות המילואים. אהבתו לצבא ולחבריו בגדוד נבעה מן החוויות החברתיות שהיו לו בעת השירות במילואים. עם החברים ששירתו איתו בגדוד, במלחמות ובזמן רגיעה, בתרגילים או בפעולות מבצעיות, הוא יצר קשרים חמים מאוד. כדי לתאר את יחסיו עם החברים לא היינו צריכים לחפש הרבה מילים, התחושה העזה הייתה נשמעת כהד במרחבים.

הוא חסר לכולנו

היום, לאחר הירצחו, ולי הוא חסר מאוד מאוד. היה תלום יפה שנגדע והותיר את כולנו יתומים.

מלכה סקל
האישה האוהבת

דובי ומלכה, ביום החתונה,
אולמי חן, תל-אביב, 1965

מה כותבים? איך מתחילים לכתוב על אדם שהיה חבר טוב,
שהיה אדם נערץ, וגם נוסף לכול – אבא, האבא שלי?

קשה לי לכתוב, כי גם כשהיה אבא לידי
התנהלה השיחה בינינו בעיקר במבטים.
תמיד היו מבטים. די היה לי במבט אחד שלו,
כדי לאשר לי משהו שעדי אז היה בספק,
או כדי לבטל ולמחוק דבר מה.

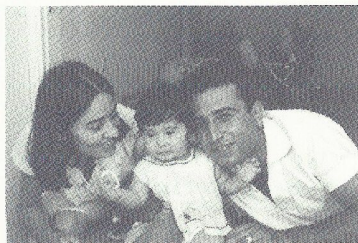

אבא יצר קשר טוב ומידי עם כל הסובבים אותו.
הוא גיבש סביבו חברים רבים וידידים טובים.
הוא היה אדם טוב לכולם ואבא טוב ונהדר בשבילי.
לא פעם הייתי "מלבישה" לו, בהפגנתיות רבה,
נשיקה מצלצלת, כאילו רוצה להצהיר:
" זה שלי! זה האבא שלי!"

והוא מצדו, נהג להציג אותי, ולרוב עשה זאת בערביית,
שפה שידע לדבר בה והרבה לדבר בה עם לקוחותיו
במסגרת עבודתו.

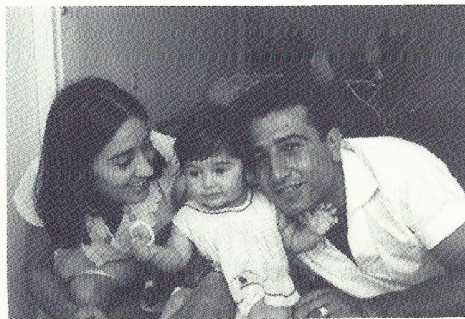
פעמים רבות דיברתי עם אבא וניסיתי לשכנע אותו
שיעזוב את עבודתו בשיווק, ויעסוק בדברים
שיגרמו לו קצת שקט ואפשרו לו יותר מנוחה.
כל כך רציתי להיות אתו, וליהנות מחברתו.

והיום קשה לי לדמיין חיים בלי אבא.
קשה לחשוב שיום אחד אבא נעלם ממך,
סתם כך ללא כל הכנה או הודעה מוקדמת.
למה דווקא אבא שלי?

אין אדם שיוכל לשכנע אותי שאפשר להיות בלי אבא...

חמה
הבת שאוהבת אותך מאוד

משפחת סקל: שלמה, מלכה וחמדה בת השנה

ים השבלים / יתקן קינו

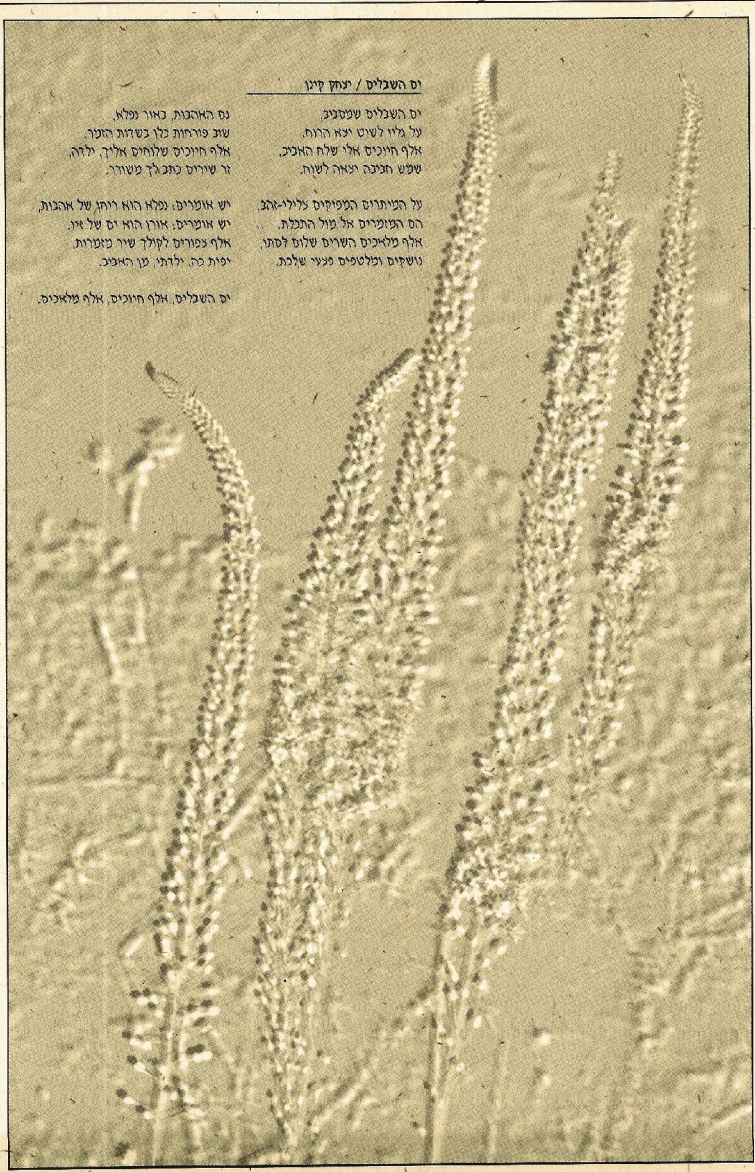
נס האהבות כאור נמלא
שזב פורחות כלן בשדות הזמר.
אלף חיוכים שלוחים אליך, ילדה,
זר שריום כנגדך משורר.

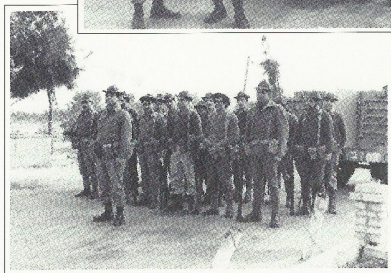
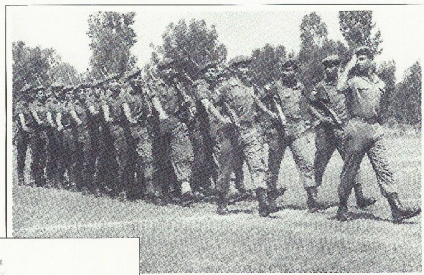
יש אומרים: נמלא הוא ריחן של אהבות,
יש אומרים: אורן הוא ים של און.
אלף צמורים לקולך שיר מזמרות,
יסות מה ילדתי, מן האביב.

ים השבלים, אלף חיוכים, אלף מלאכים.

ים השבלים שפטיב
על גזיו לשיט יצא הרוח.
אלף חיוכים אלי שלח האביב,
שפש חניכה יצאה לשות.

על המיתרים המפיקים עליי-אהב,
הם המזמרים אל מול התבלת.
אלף מלאכים השרים שלום לסתו,
ושקיום ופלטמים מציי שלכת.

בסיס טירונים שנת 1961, סקל מ"כ.

סקל היטיב לבצע את תפקידו בגדוד.
הוא "הולך" את הגדוד, תוך משמעת
ופיקוד ראויים להערכה.
בין סקל וביני כמג"ד נוצרה הבנה כזאת,
שגם מבלי להרבות במילים ידענו
מה מתכוון כל אחד מאתנו,
ומה הוא חושב בלבנו. כך למשל,
זכור לי מקרה שסקל הביא בפניי חייל,
שחיה צריך לעמוד למשפט.
לאחר ששמעתי את פרטי האירוע,
התכוונתי להכניס את החייל לבית סוהר.
אבל סקל עמד מאחורי החייל,
וממבט פניו הבנתי שהוא מבקש
לתת לחייל עוד אפשרות לתיקון התנהגותו.
סקל לא היה צריך לומר זאת במפורש,
הדבר ניכר על פניו. ואמנם באותו מקרה,
נהגתי לפי "בקשתו" של סקל.

אלי הררי
חבר מהגדוד

6 באוקטובר 1973

ביום הכיפורים, בשעה 09:00 בבוקר הגיעה אל יהודה בבר, הסמוח"ט, פקודת גיוס מאת האוגדה. יהודה ניסה להעביר את הפקודה אל מרכז הגיוס ביפו, אך שם תפוסים כל הטלפונים שהרי מאז השעה 9:30, עוסקת החטיבה בהתרת "פעילי הגיוס". כ-20 דקות חולפות עד שעונה מרכז הגיוס לקריאה. בקולו של יהודה ניכרת התרגשות-מה בשעה שהוא פונה בטלפון אל עמי, מפקד מרכז הגיוס, ומעביר אליו את ה"קוד" לגיוס בצווי "גיוס האמת", לתבדיל מ"צווי התרגול". על פי הנוהל במקרים כאלה, מתקשר עמי בחזרה לשדה תימן כדי ל"אמת" את הפקודה.

הפעם עונה המח"ט, אל"מ טוביה, לקריאה הטלפונית והוא מעביר שוב את "קוד הגיוס". במרכז הגיוס נשלפים התיקים, צווי הקריאה, למלחמת "יום כיפורים", ושוב מצלצלם אנשי המרכז אל מאתיים וחמישים פעילי הגיוס, כך החלה "מכונת החטיבה" לנוע אל המלחמה.

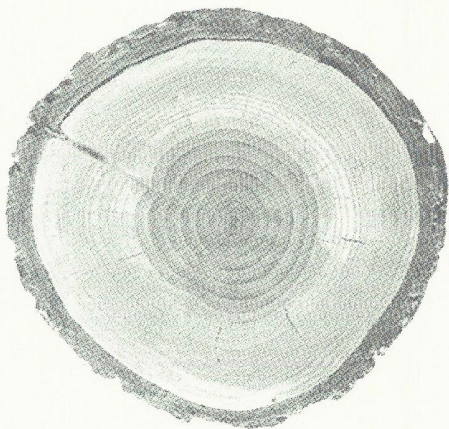

ליל הפריצה

הגנת חזק הגרונ

נפת חמתי

עץ האלו / יורם טהרלב

בין עצי היער
על גזעו הסב
כבד ימים וסער
עץ אלו ננב.

הוא הוא הוא
למה ופדוע
נד העעכ בעולם!
הוא הוא הוא
למה ופדוע
עצובים שירי כלם!

פעם בשנות אלף
זוכיפת זהב
באה ומזמרת
שיר תוגה עליו:

הוא הוא הוא ...

והעץ קשה ערף
אות קולה ינער
ללילות החרף
ללילות הכפור:

הוא הוא הוא

בליל קר ודלף
תן או הלך זר,
פעם בשנות אלף
ישפעוהו שר:

הוא הוא הוא ...

שלום דובי, שלום!

מילים אלה אולי אומרות הכול.
מילים אלה משלבות בתוכן את העצב ואת הכאב העמוק של כולנו - חבריך בגדוד. אתה היית האבא של הלוחמים,
בזכות השקט הנפשי שלך, והודות ליכולת המנהיגות שהקרנת. והיום הם חסרים לנו.
השארת את חבריך הלוחמים מתמודדים עם האינתיפאדה, עוברים בסמטאות, חשים את השנאה הגוברת.
האבנים והקללות, בקבוקי התבערה וחיריות, כל אלה אינם מפחידים אותנו - ותיקי הלוחמים - אבל תפחד הגדול הוא לאבד חבר,
לאבד אדם שעיצב משפחה וחברת.
קשה לי להבין למה תמיד אמרת: אל תדאג, יהיה בסדר!
לא דאגנו, אך בסדר לא יהיה.

דובי, אתה חסר לנו
ולנו אל תדאג, יהיה בסדר!

איבי רותם
חבר מהגדוד

ההיכרות שלי עם סקל התחילה עם הצטרפותי לדור הצעיר של פלוגת החורמ"ש, בתור סמ"פ. אני הייתי בין "הילדים" שהגיעו מהסדיר לפלוגת החורמ"ש, בגדוד הטנקים. המילואים הראשונים שלי עם הפלוגה הזאת היו בראס סודר, וסקל היה אז רב סמל פלוגתי. כבר אז התגלה סקל כאדם טוב לב. לא שהוא ויתר לחיילים על כל מיני דברים, אבל כל מה שרצה, הוא השיג בדרכי נועם ובטוב לב, כשהכול מלווה בדברי הסבר. למעשה, הוא לא היה צריך לדבר עם החיילים. הוא רק היה מסתכל על החייל, ומיד החייל היה "מסדר הופעה" או מתיישב אחרת לנרדש ממנו.

ועם זאת, אצל סקל היה אפשר תמיד גם להגיד "לא". ואם היה לך נימוק טוב ומשכנע, סקל ידע גם להסכים ולוותר.

במלחמת יום הכיפורים, פלוגה ב' כמעט הושמדה (נדמה לי, שהרצל הנציג היחיד מהפלוגה), ושאר הפלוגות גם הן סבלו לא מעט אבידות. הפלוגה שלנו הייתה כל אותה תקופה בחזית ולמרות כל הלחץ ולמרות התנאים הקשים, סקל המשיך לדאוג לחיילים, והשתדל לעשות להם רק טוב.

השנים עברו, ולסקל הוצע להיפירד מן הפלוגה ולהיות רס"ג. כל מי שהכיר את סקל בפלוגה לא רצה להיפירד ממנו, וגם סקל עצמו לא רצה בכך. אבל, ערב אחד הוא בא אליי ואמר: "מומי, אני מכיר את עצמי, יהיה לי קשה לומר 'לא'. אני מקבל את ההצעה ועובר להיות רס"ג."

ואמנם, מאוחר יותר נמשגשו במפקדת הגדוד, הוא כרס"ג ואני כמ"פ מפקדה. הקשר בינינו המשיך להיות חברי ואף הלך והתחזק.

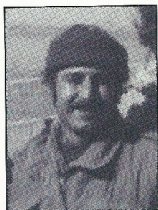
בגדוד, קראו לו כולם "האבא של הגדוד", האבא של החיילים. כי סקל היה האדם הנכון במקום הנכון. בכל בעיה תמיד ידע לומר את המלה הטובה. ידע לגשת לחייל ולעודד אותו. הוא היה בעל אופי מיוחד, בעל יכולת הבנה ורצון לעזור.

סקל חסר לנו מאוד בגדוד. עד היום אנחנו "מחכים" לשמוע את דעתו, לשמוע מילה טובה מפיו, מילה שתעזור לנו לפתור את הבעיות שצצות ועולות בין האנשים בגדוד.

מומי
חבר מהגדוד

סקל ומומי במלחמת יום כיפור 1973

את דובי הכרתי בציר "עכביש", במלחמת יום הכיפורים.
לאחר מכן, במסגרת המילואים עבדנו יחד, אני כרס"פ מפקדה והוא כרס"ג.
אהבתי לעבוד אתו, ונהניתי מאוד מן העבודה המשותפת אתו. עבדנו יחד, וגם הלכנו לשק"ם יחד.
כאשר היינו מסתובבים בגדוד לביקורות, והוא היה רואה חייל שהולך בלי גומיות,
הוא היה אומר לי: תשמע היבש, אם החייל לא ישים גומיות, אני אקרע אותן!
נמאס לי להעיר לך שהחיילים שלך הולכים בלי גומיות."

הוא דאג לא רק ללבוש של החיילים אלא גם לאוכל שלהם.
פעם הוא אמר לי: "תשמע היבש, האוכל במטבח הוא קטסטרופה! מה יהיה עם החניגה הזאת?"

אני התייחסתי ברצינות לדברים שלו, והשתדלתי לפתור את כל הבעיות,
ואילו דובי היה זוכר לשאול ולהתעניין אם פתרתי את הבעיות.

דובי הבין עניין ולא עשה בעיות לחיילים.
הוא ידע איך להתייחס אליהם אבל גם דרש מהם כפי שדרש מעצמו.

שמעון היבש
חבר מהגדוד

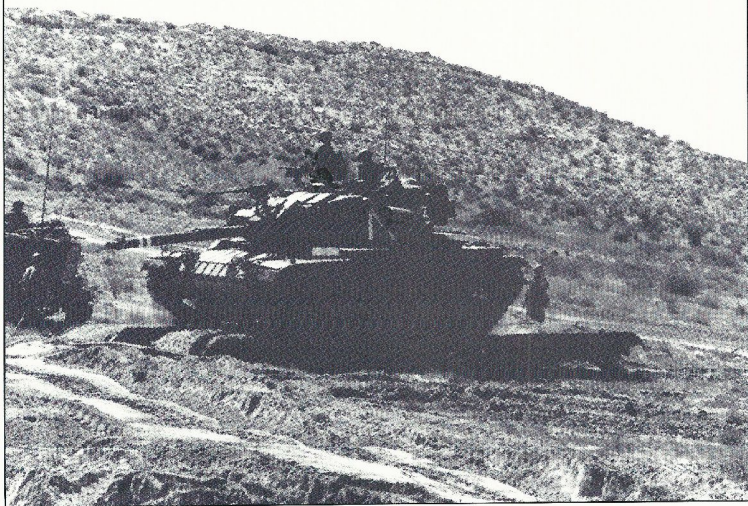
מלחמת יום כיפור 1973

בכל תקופת השירות שלי בגדוד כקמב"ץ, היינו סקל ואני באותו אוהל, ובדרך כלל גם באותו ג"פ. הוא ואני טיפוסים שונים מאוד, ולכן בהתחלה לא ידעתי מה לעשות איתו, איך לתקשר איתו. לקח לי זמן עד שלמדתי להכיר את דובי (סקל). במשך הזמן יצרנו מערכת יחסים כזאת, שכמוה לא יצרתי עם אנשים אחרים. הקשר בינינו היה בעיקר רגשי, וכאשר אני מדבר עם אנשים אחרים שהכירו את סקל, כולם מציינים שגם אצלם הקשר איתו היה רגשי. סקל לא הרבה לדבר. הוא העביר מסרים בדרכים אחרות. נוכחותו הייתה כל כך אנושית ורגשית, שלא היה צורך בדיבורים.

בימים של טרום האינתיפאדה, כשרק התחילו עם זריקת האבנים והבערת הצמיגים בצדי הכבישים, שירתנו יחד ברפיה. אז, עדיין לא ידענו איך להתמודד עם זה, לבטח – לא אנתו. כאנשי שריון, הגענו לשתח ללא הכנה נפשית וללא הכשרה מתאימה כדי להתמודד עם מהומות של אזרחים. באותם ימים שוחחנו רבות על המצב, ועל עבודתו של סקל בשטחים. סקל היה רגיש ופתוח לשיחה, הייתה לנו שפה משותפת והבנה רבה שררה בינינו. עיקר השיחות היה סביב הניסיון שלי להשפיע עליו להפסיק להסתובב ברצועות עזה. אבל סקל לא היה מודאג, הוא לא חשש לחיי. סקל הניח שבגלל היחסים הטובים שלו עם תושבי הרצועה, שאתם היה במגע בענייני עבודתו, לא יקרה לו כל רע. ואמנם, כשהחלו ההתפרעויות בעזה, היו מקרים שסקל היה שם בענייני עבודתו, והערבים הסתירו אותו בביתם או בחנותם, ולאחר מכן היו מלווים אותו עד לקו הירוק. פעמים רבות הוא סיפר לנו שהאנשים שהוא עובד אתם אהבים אותו.

באותן שיחות ארוכות שניהלנו בתקופת המלואים, סיפר לי סקל על רצונו לצמצם את פעילותו מחוץ לבית ולהקדיש יותר זמן לבילוי עם משפחתו. באחד הימים, הוא סיפר לי על שיחה שהייתה לו עם בתו. הוא רצה להעניק לה דבר מה שימשח אותה, והציע לה כמתנה נסיעה לחרל.
אבל בתו אמרה לו: "אבא, אני לא צריכה מאומה, אני רוצה להיות אתך קצת יותר! זה כל מה שחסר לי!"

והיום, הוא חסר למשפחתו והוא חסר לכולנו...

את דובי הכרתי בעת הקמת גדוד 407 בצאלים. שינינו הגענו לגדוד עם רקע שונה: אני הייתי אז קצין שריון צעיר, קיבוצניק, ואילו דובי היה חרמ"שניק, עירוני. לכאורה, לא היה יכול להיות הרבה משותף בינינו. אבל לשמחתי, התפתחה בינינו חברות נפלאה ומיוחדת, והיא נמשכה כל הזמן.

דובי היה איש חרוץ, הוא עבד מבוקר ועד לילה, אך תמיד ידע לפנות זמן לבעיותיהם של אחרים. תמיד התייצב בין הראשונים כדי לתרום מזמנו לכל נושא. הוא מצא שפה משותפת עם כולם, מן החייל הפשוט ועד למג"ד ולמח"ט. מעולם לא נדחף, אך תמיד היה במרכז העניינים, היה שותף לכל הקורה סביבו.

רבות אפשר לספר על עזרתו ותרומו של דובי, על הטיפול במשפחות שכולות, על פעילותו בוועד ההנצחה של הגדוד, על חלקו בימי הזיכרון בתי הקרבות, ועל המאמצים שהשקיע כדי להקים אתר הנצחה לחללי הגדוד בלטרון.

בכל דבר הוא היה הכוח המניע, אבל היה גם ה"אבא". לכולם הוא זכור בצניעותו, בשקט הנפשי שלו, במסירות ובאחריות שגילה לכל דבר שטיפל בו.

לא היה בגדוד איש שלא כיבד את דובי כרס"ג. הוא היה קרוב לכולנו, קרוב כל כך עד שהיה נדמה לנו שברגע שמישהו מאתנו ייתקל במכשול, מיד יופיע דובי וייתן כתף לחלצו. תמיד ידעתי שיש לי אצל דובי אחוז קשבת, ויש לי על מי לסמוך.

דובי יישאר בזיכרוני תמיד כחבר טוב, ידיד אמת של כולנו.

משה עברי (סוקניק)
חבר מהגדוד

כה עצוב

פתאום, ברגע אחד,
לפנות ערב, נודע
כי שלמה נפגע.

כה עצוב, שלומי!
אתה לא תגייע,
ומי יטפח את הפרחים באביב
ומי יראה את הפריחה מסביב?

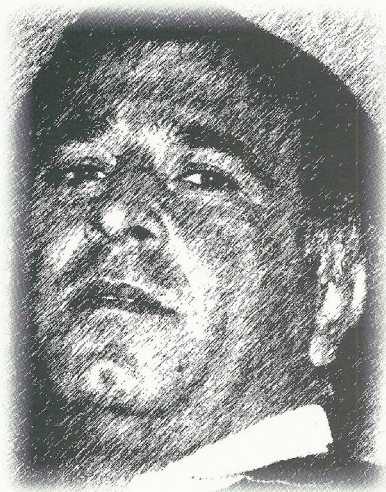
כה עצוב, שלומי!
שלא תאמר מילה,
שלא תפתח את דלת הכניסה
ולא תחכה שוב לאביב.

הסתיו הגיע, ואתה לא –
ושוב נחזור לשאול: למה?

כה עצוב, שלומי!
אתה לא תגייע,
ומי יטפח את הפרחים באביב
ומי יראה את הפריחה מסביב?

אנו נשארים עצובים
עם הזיכרון והפרחים.

עדינה ושמעון כליפה, המשפחה

לגדוד 407 הגעתי אחרי מלחמת יום הכיפורים. הגעתי לגדוד כ"תייר", כדי ללמוד.
באותם הימים פגשתי לראשונה את סקל ואני זוכר איך הוא היה חחר ושואל אותי:

**"נו, מה אתה אומר על הגדוד? טוב, לא?
תדע לך, שאין גדוד טוב יותר ממנו בצבא!"**

למען האמת, דברים רבים לא נראו לי בגדוד. החברה של סקל היו מגובשים,
כמו משפחה שהגיעה יחד למילואים, ואני חשבתי שיהיה לי קשה להשתלב בתוך "משפחה" מגובשת כזו.
במשך הזמן למדתי להכיר את האנשים בגדוד, ומעבר למערכת היחסים שנוצרה במסגרת המילואים,
נרקמה גם מערכת יחסים בין המשפחות שלנו. אני זוכר שיחות עם סקל על הבית,
על המשפחה על אחיו במקסיקו, וכמובן על הגדוד.

הוא אהב מאוד את הגדוד ודיבר עליו רק טובות.

מכיוון שהייתי קצין האפסנאות של הגדוד, ביקש ממני סקל לשתף פעולה עם הרכ"פים ולעזור להם,
כי "הם עובדים קשה ומגיע להם יחס מיוחד". עם זאת, אם קרה שסקל מצא בלגן באפסנאות,
הוא ניגש אליי ואמר: "תגיד לי, אבי, מה הולך אצלך? זה נראה כמו מעברת!
תגיד לחברה שלך שיפסיקו לחשוב שמילואים הם קייטנה!"

אבי רוטשטיין
חבר מהגדוד

סקל ידע לדבר ערבית וכל מי שהכיר אותו ושירת אתו במלחמת ששת הימים או לאחר מכן, באזור אל-עריש במילואים, היה נצמד אליו, כדי שיוכל להיעזר בו בשעה שהיה צריך לדבר עם הערבים תושבי המקום. רק בעזרת סקל יכולנו להבין מה רוצים הערבים. סקל אהב את הערבים והתייחס אליהם בכבוד ובהבנה. יום אחד, כשהיינו בשירות מילואים באל-עריש, מצאנו ילד כבן 12 צולע בגרלו הימנית וידו הימנית משותקת. ניתן היה לשער שאף אחד לא טיפל בילד הזה מאז ילדותו המוקדמת. סקל "אימץ" את הילד, נתן לו לישון בחדר אתנו, וטיפל בו כמו בן שלו. והילד הזה אהב מאוד את סקל - קרא לו - "אבא סקל".

ביחידת המילואים שלנו היו חיילים שלא ידעו ערבית, והיה חייל אחד שלא "הסתדר" עם הערבית ולא הבין את המנטליות הערבית. פעם, כשאותו חייל יצא לסיור רגלי, הוא פגש בערבי צעיר ורצה לקרוא לו, אבל מכיוון שלא ידע ערבית אמר החייל לצעיר הערבי: "היי, רוח מן הון?" הצעיר שמע את דברי החייל והלך.

ואז, דרך החייל את הרובה ואיים על הצעיר.

במקרה, באותו רגע, הגיע סקל למקום ושאל: "מה קורה כאן?"

החייל סיפר לסקל: "תראה, אמרתי לו רוח מן הון, והוא,

במקום לגשת אליי התחיל ללכת, להסתלק ממני.

הוא לא שמע שאמרתי לו לבוא לכאן?"

סקל קרא מיד לחייל, ונתן לו שיעור מרוכז בערבית.

הוא הסביר לו מה פירוש

"רוח מן הון" וכיצד צריך לומר בערבית כשרוצים לומר "בוא הנה".

הדבר המשותף שנשאר בזיכרון של כולנו,

כשאנו עומדים ליד קברו של סקל,

אצל כל אחד, ברחוב ולכל אשר נפנה

כולם עידו אותם מילים:

אילו הרוצח היה מכיר את סקל,

רק 30 שניות,

הוא לא היה הורג אותו.

סקל, חבר יקר!

אהבת לעזור ולתת מכל הלב.

אצלך, הטוב בתוך הצנעה השתלב.

ידעת למיס בין הניצים

ומעולם לא קלו הקיצים.

מעולם לא ציפית לגמול

ולא השלכת בעיות ממול.

דולתך, שלמה סקל,

שלא זלזלת מעולם בנושא כבד וקל.

היית בעל שיקול דעת למופת

וכל עניין, לנופו היית שופט.

היית בעל ואב מסור.

למשפחתך, בכל נימך היית קשור.

מאיר מלכה

חבר מהגדוד

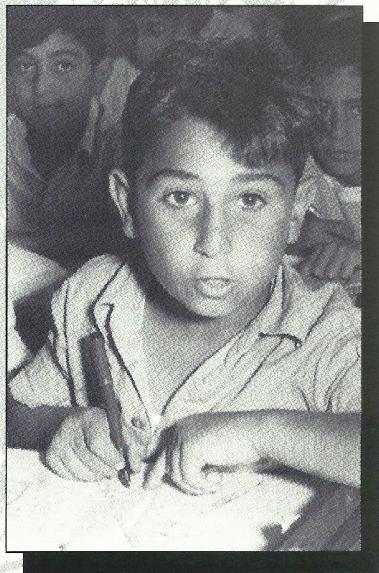
מלכה וסקל בשטח

סקל היה בן אדם שארבונו מאוד. הוא היה חבר שאי-אפשר לשכוח!

דני (ז"ל) לא הרבה לדבר על הגדוד, ובכלל לא אהב להרבות בדברים. אבל על סקל הוא דיבר הרבה, ודיבר עליו בהערצה. הקשר בין דני ובין סקל נוצר מיד עם בואו של דני לגדוד, ובמשך הזמן התהדקו הקשרים יותר ויותר. סקל היה חבר של דני, ולאחר שדני הלך לעולמו הוא המשיך בקשרי החברות גם אתו, עזר לי ויעץ לי רבות. החברות עם סקל הייתה חברות אמת, ולא התביישתי לפנות אליו בכל בקשה או שאלה.

אני זוכרת יום שבת גשום, כשסקל הגיע אליי לביקור עם מלכה ועם הילדים. זה היה לאחר מותו של דני. המצב בבית היה בלתי נסבל. הגשם חדר לתוך הבית מן הגג, והמרזבים לא היו במקומם. כשראה סקל את המצב, הוא אמר: "היה בסדר!" ומיד הוא הזעיק את הרצל, את רותם ואת אלי הררי, וכל החבורה "התלבשה" על הבית. בחוץ המשיך לרדת מבול שוטף, אבל הם התרוצצו כמו עכברים, סידרו ותיקנו את הרעפים על הגג, והרכיבו את המרזבים במקומם. ואמנם, הגשם פסק לחדור פנימה. בשבילי, זו הייתה הרגשה נפלאה, הרגשת שייכות לחבורה נפלאה שבראשה עומד סקל – האישי עם לב ונשמה!

חיה בונה – חברה

חברות מבלי לדבר הרבה
חברות של לשבת בקיבוץ על המרפסת.

חברות שרק דובי יכול ליצור אותה.

השילוב של אהבה לטבע – הלהט לראות נופים ואתרים,
נתנו ממד נוסף לרגש ולקרבה המשפחתית והחברתית
שיאותה כה טיפה.

נקודות החברות שלי עם דובי תמיד נמשכו דרך החוויות בעצב, בגדוד.
מתוך שיחותי עמו הבנתי שדובי שמר מקום גדול בלבו לאותם מפקדים
וחיילים בגדוד, וה ליווה אותו גם באזרחות לאחר סיום שירות מילואים,
קצר או ארוך, והוא לא איש צבא.

דובי סיפר תמיד בהתמוגגות על החוויות שהיו לו מן החברה בגדוד שבו הוא שירת; מסתבר שזו
הייתה חברות נפלאה ביחידה רצינית. לא אשכח איך דיבר על הדינמיקה בין החיילים ובין המפקדים,
איך זכר את אלה שנהרגו ונפצעו, ועם זאת – התורה וההערכה שהעניקו לו החיילים על דאגתו לכולם.

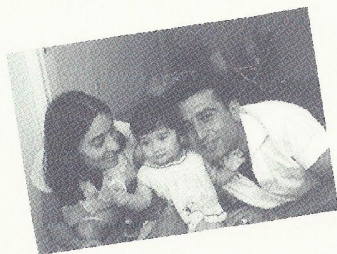
דאגה זו התחילה בתא המשפחתי והמשיכה להקיף את המשפחה המורחבת, את הסביבה, ואת החברים.
יחד אתם היה בכל שענותיו. ואני, על אף שאיני מכיר כמעט אף אדם מהגדוד, מסיפוריו של דובי אני
מכיר כמעט את כולם. דובי ידע לרקום חברות נפלאה, ידע לכבד ולאהוב.

אשכנז חיים – חבר

"הלב שותת דם"

אם יש אדם שקשה לי להספיד,
זה רק אותך אחד ויחיד,
משוטט אדם שקשה לתאר
זה רק אתה ולא אף אחד אחר.
בשביל סיפת אושר וקצת נחת
מהפש היית את אותה מחט בערמת השחת.
הכול עשית ביושר
כדי שנגיע לנחלה ולאוסר.
מתוכך נותן היית
ולמידבק לא חיכית
למען בני משפחה, כראשונים ברשימה,
ובהמשכה עוד רבים אחרים,
היית מוכן להיות דבק במשימה
גם אם תעלה לך בחיים.
הזנה היום, עצוב ומרכין ראש לחזה
(כותב לבד למען כולם)
הלוואי שידעת שדק אתה כזה,
אתה דובי סקל שעליו היום נאמר
יתפאר ויתקדש ויתחלל.

ברק

השר יצחק פרץ בהלוויית שלמה סקל, שנרצח בעזה:

"הלב שותת דם אך יש להניח לזרועות הבטחון להגיב"

זרועות הביטחון, שיגברו את נוכח
חזתם במקומות הרגישים, וינקטו
אמצעים מתחכמים, כדי להבטיח
את ביטחון תושבי ישראל. הרב
מרץ הציע לשקול מתן עונשי
הרתעה המורסם יותר למהגלים.
בני של שלמה סקל, מישה בו
ה-18, אמר "קדיש".

השר הרב יצחק פרץ, שייצג את
הממשלה הכיזר כדברי ההספר את
פרישת השבוע, שבה נאמר "הלב
שותת דם כדיו חיה רעה". "הלב
שותת דם כמאב, צער וועט", אמר,
"אך עם כל הכאב והדועב, אני פונה
אליהם בשם הממשלה, לנהוג כדרי
פוק ולהשאיר את התגובה כדרי

(עו). שלמה (דובי) סקל, שנרצח
ביום א' בצהריים בעזה, עליידי
מחבל שטרפו בסכין, הוא אתמול
אח"צ למנוחות בבית העלמין בחור
לון. אליהם מירידיע ובני משפחתו
הסתתפו במלכת הולוויית, ובתם
אשתו מלכת ושלוחת ילדיהם.
חמדה משה השמאלית.

כשהתחילה האינפואדה ובעיד עזה היו מהומות קשות, שירתנו שם במילואים.
בעת הסירור ברחובות העיר, זרקו עלינו אבנים ואנחנו היינו צריכים להגבי.

באותם הימים סקל היה אומר לי: "תשמע דני, עזבו אותם, הניחו להם והם יירגעו.
אל תיכנסו בהם! אני מכיר אותם, הם רוצים שקט. הסוחרים שאני עובד אתם אמרו לי כך."

דברים כאלה היה סקל אומר לכל אחד, עד לרגע האחרון של חייו...

★ ★ ★

יום אחד, כשסקל הסתובב בגדוד בצאלים, הוא פגש חייל שישב בשמש ולידו הקיטבג שלו.
סקל התעניין למה החייל יושב כך בחוץ בשמש, והחייל ענה לו, שהוא ישב כך אפילו עד שימות.
סקל שאל: למה? והחייל ענה: ביקשתי חופשה מהרצל ולא קיבלתי. אז לא נשאר לי אלא למות.

סקל פנה מיד לאוהל של פלוגה ב', וביקש מהרצל שייתן לחייל לצאת לחופשה.
הרצל שמע והבטיח לחשוב בדבר. כעבור שעותיים חזר סקל ומצא את החייל באותו מקום.

- מה קרה? - שאל סקל.

- אני אמות כאן! - אמר החייל - לא נותנים לי לצאת הביתה.

סקל התיישב ליד החייל ובמשך שלוש שעות דיבר אתו והסביר לו למה אי-אפשר לתת לו לצאת הביתה באותו יום.
בסוף השיחה אמר סקל לחייל: "חזור לפלוגה והכול יסתדר!"

לא חלפו כמה דקות לאחר שהחייל חזר לאוהלו, ובפתח האוהל הופיע סקל כשבידיו שתייה קרה ומצופה, מן השק"ם.
הוא הגיש לחייל את הדברים, נתן לו טפיחה על הכתף וחזר ואמר כשחיוך של אבא דואג על פניו: "היה בסדר!"

★ ★ ★

באחת מסדרות האימונים בצאלים, הגיעו אלינו סקל ואייבי לפקח על תרגיל לילה.

באותו לילה לא הרגשתי טוב, ולמזלי ניתנה הוראה שלא לבצע את התרגיל בלילה.

אייבי וסקל נשארו בג'יפ ליד הטנק שלי, ולא היה להם ציוד שינה כלל.

אותו לילה היה קר מאוד, ולכן נתתי להם חלק מן השמיכות להתכסות בהן.

סקל הבחין שאני מרגיש לא טוב, ולכן הוא לא הסכים לקחת את השמיכות, אלא כיסה אותי בהן.

הוא ואייבי נשארו יושבים כל הלילה מכורבלים בג'יפ.

דני קריאף

חבר מהגדוד

העיד עזה.

סקל הגיע למפקדת הגדוד כרס"ג מפלוגת החרמ"ש, ואילו אני הייתי בפלוגה ב'.
שמעתי על סקל, אבל אותו לא הכרתי אישית, והאמת, פחדתי להיכנס לחבורה של סקל,
חבורה של סגל הגדוד. זו הייתה חבורה מנוגשת ומבינה עניין.
דני הגיע לפלוגה כמ"פ, והיה דמות זרוקה ומסתורית, אשר נראה כאיש שהגיע ממרחקים.
סקל לא הכיר את דני ואת הפלוגה. יום אחד, הוא הופיע לשיחה עמי בנושא הופעתו המרושלת של המ"פ;
הוא רצה לברר אולי אני יכול לחנך אותו... במהלך השיחה סקל התלונן כי דני אינו מתקלח ואינו מחליף בגדים.
הוא ישן עם נעליים ואין לו כלי רחצה.
- מה עושים? - שאל סקל - אולי הוא מופרע ויש לטפל בו?..

ערב אחד הזמנו את סקל הרס"ג לפלוגה, והצענו לו כמחווה של כבוד לישון אצלנו באוהל.
סקל הגיע עם הציוד והתמקם מיד. כשנכנסנו למיטות החל ויכוח בינינו, מי יקום לכבות את האור באוהל.
סקל רצה לקום לכבות, אבל אנוחנו לא הסכמנו. ביקשנו ממנו להשאיר את פתרון הבעיה לנו. ערכנו הגרלה בינינו,
והוחלט שצוק יכבה את האור. צוק לקח נעל צבאית, זרק את הנעל על המנורה וניפץ אותה.
הנעל התעופפה ופגעה גם בסקל. סקל התרגז, הוא לקח את התרמיל שלו וחזר לגדוד.
- עם מופרעים כאלה - אמר - אני לא ישן!
מא, בכל אימון ותעסוקה היה מתברר על התעלולים שעשינו, בפלוגה ב' וצחק מתוך חיבה.
היה מסביר לנו שיום אחד נסתבר, בגלל הפעולות "המיוחדות" שאנו עושים: צוק והרצל תיהרו אתם עלולים להסתבך.
- אתם ילדים קטנים! - אמר סקל, אבל החיבה והצחוק תמיד נשארו.
הוא אהב את דני בונה, את החברה, ואת הפלוגה. הידידות העמוקה הייתה לידידות אמת, והשתרשה מעבר למגש סתמי.
גם באורחות, בכל בעיה ובכל עניין סקל היה תמיד בתמונה; תמיד התייעצנו אתו.
הוא היה חבר - אבא, לכן קראנו לו "האבא של הגדוד".

מיד לאחר שסקל נרצח, נקראנו לתעסוקה בצומת המוסכים, ובכיכר פלסטין בעזה.
עשינו מאמץ לאתר את הרוצח, אך לא הצלחנו. רבינתיים, החבורה מתפרקת והחיים ממשיכים, ורק סקל חסר, סקל איננו.
חיילים חדשים באים לגדוד ואת המורשת לא כולם מכירים. אבל בכל פינה,
ליד כל אבן יהיה אפשר לשבת ולספר על מורשת מפוארת, אשר הובילה חבורה נפלאה, וסקל היה אחד מאותה חבורה.

סקל הרס"ג הלך מאתנו, ואנו מחפשים את החיך ואת השקט שלו. אנו מחכים אולי הוא יחזור,
אולי החבורה תחזור והגדוד כולו יחזור, וכולנו נחייך ונמשיך באותם תעלולים, שעליהם סקל היה מזהיר אותנו.

כל זה אינו אלא חלום. במציאות - סקל איננו.

הרצל רבה
חבר מהגדוד

העיר עזה.

בחודש אוקטובר התחילו מהומות רציניות בחאן יונס ואנחנו קיבלנו תגבור מהגדוד,
כדי לדכא את המהומות. הילדים הערבים היו זורקים עלינו אבנים,
שורפים צמיגים ומשליכים בקבוקי תבערה,
ואנחנו היינו צריכים להתמודד עם כל האירועים האלה.
סקל תמיד אמר לנו: "חברה, אין לנו מה לעשות כאן!
היה טוב אילו יכולנו להשאיר אותם לבדם ולא להתערב.
אם לא נגיב, הם יירגעו. אבל אם אנחנו מגיבים,
אנחנו רק מרגיזים אותם יותר. אני מכיר את הראש שלהם."

עד היום אני זוכר את הדברים האלה שאמר לנו סקל בראשית האינתיפאדה.

אביחי לוי
חבר מהגדוד

העיר עזה.

כשיבוא יומי להתבקש לפניך, אֵלֵי,
תהא נא זאת בשעה שבכפר החונן
אבק פתמך.

כדרכי בעולם הזה חפצתי לבחור לי
נתיב ישר כעניי אל-ו-העזרן,
שם כוכבים אורחים לאור החמה.

ואקח את מקלי בידי, וגדודך - המלך אלך,
וטה אניד לחמורים ידידי:
הריני פרנסים זים ופני-לגן-עזרן,
כי אין גיהנם בנוף אלה הטובי.

ועוד אמר להם: 'בואו רעי השמיים,
ברמות חכיבות, שבניד אניכם המהיר
תגרשו זבובים ודבורים ופכותי.'

רצוני להראות לפניך, אֵלֵי, בחברת חמורים,
אהבת נפש אהבתים, על כי נחאת ירכינו ראש.

כי יעמדו תחתם ורגליהם הקטנות
צמודות בך, עד כדי לעורר רחמים,
בין רבבות אגיהם אניע עדיך,
בלוית אלה שהיו טעונים סלים,
אלה שמשכו עולות-פח קטנות:
בין אתונות הרות פציעות - רגלים,
ובין אלה אשר הלגישום מנכסים קצרים,
בשל חבורות - תגלת זבות זם,
שעקשני זבובים עליהן יושבים בעגול.

תנני אֵלֵי, לבוא אליך בנייהם.

שלח כרכיך להובילי עד היאורות
שעל גדותיהם יעדו דבורנים
חלקים כעורה של נערה בתולה

תן, אֵלֵי, ובגוה - נשמות זה,
כברעי על מימי העזרן, אדמה לחמור,
שעניו השח והענו ושתקף
בטרות חסדך הננחי.

פתוך שיוי רחל

רוצים לנקום, אבל במי?

גודד המילואים של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים שירות מילואים של 30 יום במקום. "זה בטח יישמע לך מצחיק", אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ, לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

רוצים לנקום, אבל במי?

אלמנט הייחודי

הצבא הישראלי הוא צבא חובה, כלל-ישראלי, המורכב מכלל אזרחי ישראל. זהו צבא המילואים, שבו כל אזרחי ישראל חייבים לשרת. הצבא הישראלי הוא צבא חובה, כלל-ישראלי, המורכב מכלל אזרחי ישראל. זהו צבא המילואים, שבו כל אזרחי ישראל חייבים לשרת.

מזרז המילואים של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים בירצח מילואים של 30 יום במקום. זהו רצח ייחודי לך מצחיק. אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

דובי

הרוצח של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים בירצח מילואים של 30 יום במקום. זהו רצח ייחודי לך מצחיק. אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

אורי

הרוצח של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים בירצח מילואים של 30 יום במקום. זהו רצח ייחודי לך מצחיק. אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

אורי

הרוצח של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים בירצח מילואים של 30 יום במקום. זהו רצח ייחודי לך מצחיק. אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

אורי

הרוצח של שלמה סקל, שנרצח בעזה בתחילת דצמבר, סיים בירצח מילואים של 30 יום במקום. זהו רצח ייחודי לך מצחיק. אומר אחד, "אבל כשקיבלתי את הצו, נכנסתי למשטר אימונים; התחלתי לרוץ לעבוד על הכושר. בחלומות הייתי רואה את עצמי רץ אחרי הרוצח של דובי כדי לתפוס אותו."

סקל היה האבא של כולנו, והיו לו הרבה "ילדים" בגודל.
אני הייתי אחד ה"ילדים" הראשונים שלו. תמיד הוא קרא לי "ילד".
- "ילד, בוא הנח!" "ילד, מה אתה עושה?", "ילד, תשמור על עצמך!",
"ילד, למה אתה עושה שטויות?", "ילד, תירגע!"

פעם, כשהוא קרא לי כך, התרגזתי ועמדתי מולו.
הסתכלתי על כתפיו כדי לראות את הדרגות שלו, אבל לא מצאתי שם דרגות.
ו אז שאלתי אותו: - "למה? מי אתה? אתה אבא שלי, שכל הזמן אתה קורא לי ילד?!"
- "כן, ילד!" - ענה לי סקל - "אני אבא שלך כאן, ואתה לא תעשה מה שעולה לך בראש..."

מאז אותו יום, הרגשתי שסקל אכן מתייחס אליי כמו אבא,
ומגדל אותי כמו ילד, דואג לי ואחראי עליי.

פעם, לאחר מלחמת יום הכיפורים, פטשו חיילי הקומנדו המצרי על מוצב שלנו,
ולקחו מאתנו את דגל המוצב.

הדבר אירע בלילה כשאנחנו יצאנו למאבקים ובמוצב לא היו חיילים.

כשחזרנו בבוקר למוצב, ראינו שהמצרים היו שם, ועשו "חגיגה".

לא עבר זמן רב ובקשר שמעתי שאריק שרון בדרך אלינו, ועוד שמעתי בקשר,

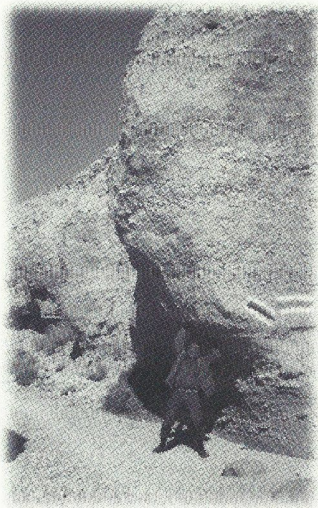
שאריק מגיב בכעס על המקרה שאירע בלילה.

באותם רגעים הוגשתי רע, ואפילו פחדתי.

אבל סקל ניגש אליי, חיבק אותי ואמר לי: "ילד, אל תפחד! אני אטפל בעניין. יהיה בסדר!"
הוא נתן לי הרגשה של ביטחון וגיבוי, הרגשה טובה שאתה לא לבד.

רותם

חבר מהגודל

וכך הספיד שלמה סקל ז"ל את דני בונה ז"ל, ב-26.6.83.

הכרתי את דני כשהרצל אמר לי: "בוא תראה איזה מ"פ הביאו לנו."
היה זה לקראת מפגש הגדוד בצאלים, והתיאורים של הרצל הפחידו אותי.
המפגש עצמו היה בשעת חשכה והדמות שעמדה מולי התאימה לתיאור שהרצל מסר לי.
אחרי ההיכרות עם דני, אמרתי להרצל: "שמע הרצל, אתה חייב לרסן את המ"פ שלך,
אחרת הפלוגה הזו תהיה פלוגה של היפוס. אנחנו בגדוד הקפדנו על נושא משמעת וסדר,
ועכשיו מגיע מ"פ שישבור את כל מה שבנינו."

לא חלף זמן רב, עד שמצאתי את עצמי מבקר בפלוגה ב', לעתים קרובות מאוד,
שזתה קפה ומשוחח שיחה נעימה וחברית. הייתי מבקר בכל הפלוגות,
אבל לפלוגה ב' הייתי הולך יותר מכולן, כדי לראות את הטיפוס ששמו דני בונה.
היה לי קשה להבין, שמאחורי הגובה והגבריות מסתתרת נפש עדינה של אדם בכל מובניו.
לאט לאט התחלתי גם אני לאהוב את דני, שרק לפני כמה ימים הכרתי. מאוחר יותר,
כאשר דני היה המג"ד, שמחתי שהגיע אלינו.
עבדנו בהרמוניה שכמוה לא זכורה לי עם הרבה מפקדים.
כל אחד מאתנו רצה להיות בסדר, בכל המובנים – הצבאיים והאנושיים.

כמעט בכל יום שלישי בשבוע, נפגשתי עם דני בעפולה. הוא היה בא מלינן או מתל אביב,
ותמיד חזר על המילים שגם היום אני זוכר אותן: – סקל, סקל, אין מה למחר. סע לאט,
יש לך משפחה בבית. תראה מה קורה בכבישים, תפתח את העיניים.
במובן מסוים, חסר לי אותו מפגש עד היום. בכל יום שלישי, כשאני מגיע לעפולה,
אני מסתובב סביב הכיכר ומחפש – אולי בכל זאת אפגוש את דני ונשתה יחד קפה. אך דני איננו...

יהי זכרו ברוך.

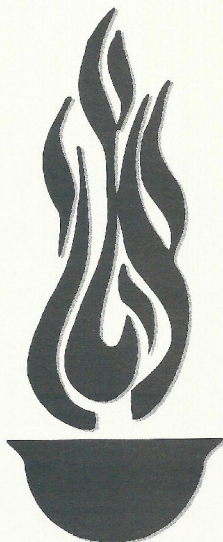
תודה מכל הלב!

אנו מבקשים להודות לכל מי שסייעו בידינו
להוציא לאור את חוברת ההנצחה לזכרו של
שלמה סקל (רובי) ז"ל.

לבני המשפחה,
להייל הנדוד,
לחברים, למכרים ולידידים.

כל אלה תרמו איש איש כפי יכולתו,
ועל כך יבואו על הברכה.

הוועד להנצחת חללי
גדוד 407

עריכה ועיבוד: הרצל רבה
עיצוב וביצוע גרפי: ציקי קולי
עריכת הלשון: רבקה שביט

הוצאה: ספטמבר 1995

סקל, כך קראנו לו,
סקל יקר של כולנו,
האבא של הגדוד.

היום אתה הולך לדרכך ושוב אנו מאבדים חבר,
חבר יקר מכול.

הגזמת ידידי, להשאירנו לבד,
מי יהיה לצדנו ברגעים הקשים?
מי יחייך ומי ידאג?
מי יאמר: יהיה בסדר, אל תדאג!

בכל פינה ולאורך כל הדרך בארץ השארת רק ידידים.
הם כולם פה מסביב, באלפים.
חולקים לך כבוד, ומבטיחים
להמשיך להיות אתך, ועל המשפחה לשמור –
על מלכה, חמדה, משה, ושמוליק הקטן.

סקל היקר,
עכשיו תורנו לומר לך: אל תדאג, יהיה בסדר!

